

سیاست جهانی ایران در قبال

جراحی سیاسی

مسعود محمد حسینی

مدرس دانشگاه

باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد دماوند، دانشگاه آزاد اسلامی

www.andisheasr.com

📖 نام کتاب: سیاست جنایی ایران در قبال جرایم سیاسی

✍️ مؤلف: مسعود محمد حسینی

📖 کتاب آرایی: اکرم پهلوان

📖 طراحی جلد: علی باقری

📖 ناشر: اندیشه عصر، ۶۶۹۱۴۳۰۱-۶۶۴۲۴۶۱۷

📖 شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

📖 نوبت: چاپ اول-۱۳۹۵

📖 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۲۱-۰۸۸-۱

📖 قیمت: ۹۰۰۰ تومان

عنوان و پدید آورنده: سیاست جنایی ایران در قبال جرایم سیاسی / مسعود محمد حسینی

مشخصات نشر: تهران؛ اندیشه عصر، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: وزیری

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: جرایم سیاسی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۲۱-۰۸۸-۱

رده بندی کنگره: ۳۸۰۰ / م۲۶۵ / ۱۳۹۵

رده بندی دیویی: ۳۴۵/۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۹۵۶۰۳

مركز پخش: تهران- میدان انقلاب- ابتدای خیابان آزادی- روبروی سینما مرکزی

بازار بزرگ انقلاب- طبقه زیر همکف- پلاک ۹ تلفن ۶۶۹۱۴۳۰۱-۶۶۴۲۴۶۱۷

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	فصل اول بررسی چارچوب مفهومی موضوع و مبانی آن
۱۶	مبحث اول: مفاهیم و اصطلاح‌شناسی
۱۶	گفتار اول: مفهوم جرایم سیاسی
۱۶	بند اول: چستی جرایم سیاسی
۱۶	الف: در سیستم درونی
۱۷	ب: در سیستم بیرونی
۱۷	پ: در مرز مشترک
۲۰	بند دوم: تفاوت جرایم سیاسی با مفاهیم مشابه
۲۱	الف: محاربه
۲۵	ب: افساد فی الارض
۳۰	ج: بغی
۳۳	گفتار دوم: مفهوم شناسی سیاست جنایی
۳۴	بند اول: تعریف سیاست جنایی
۳۴	الف: معنای لغوی «سیاست جنایی»
۳۵	ب: پیشینه تاریخی «سیاست جنایی» و مفهوم آن
۳۶	بند دوم: جرایم سیاسی از منظر مدل‌های سیاست جنایی
۳۷	الف: جریان آزادمنش (لیبرال)
۳۹	ب: جریانات مساوات طلب
۴۰	ج: جریان اقتدارگرای فراگیر
۴۲	مبحث دوم: مبانی جرم‌انگاری جرایم سیاسی
۴۳	گفتار اول: نظم، امنیت و آسایش عمومی
۴۶	گفتار دوم: مصلحت
۴۶	بند اول: تعریف مصلحت
۴۸	بند دوم: نقش مصلحت در جرم‌انگاری جرایم سیاسی
۴۸	گفتار سوم: مبانی حقوقی
۴۹	بند اول: حقوق داخلی

۴۹.....	الف: قانون اساسی
۵۰.....	ب: قوانین عادی
۵۱.....	بند دوم: اسناد بین‌المللی
۵۳.....	فصل دوم پیشگیری از جرایم سیاسی
۵۴.....	مبحث اول: پیشگیری از طریق روش‌های سستی
۵۴.....	گفتار اول: پیشگیری اجتماعی
۵۶.....	گفتار دوم: پیشگیری بر مبنای نظریه علقه یا پیوند اجتماعی
۵۸.....	گفتار سوم: پیشگیری کیفری
۵۹.....	مبحث دوم: پیشگیری به شب جدید
۶۵.....	فصل سوم آیین دادرسی در جرایم سیاسی
۶۶.....	مبحث اول: مرحله تحقیقات مقدماتی
۶۶.....	گفتار اول: بازجویی
۶۷.....	الف: رعایت اصل برائت
۶۸.....	ب: حق داشتن وکیل
۷۰.....	پ: تفهیم اتهام
۷۲.....	ت: حق سکوت
۷۳.....	گفتار دوم: دستگیری و بازداشت موقت
۷۳.....	الف: نحوه دستگیری متهمین سیاسی
۷۴.....	ب: بازداشتگاه متهمین سیاسی
۷۵.....	مبحث دوم: مرحله رسیدگی
۷۵.....	گفتار اول: دادرسی علنی
۷۹.....	گفتار دوم: حضور هیأت منصفه
۸۱.....	گفتار سوم: رسیدگی در محکمه اختصاصی
۸۳.....	فصل چهارم مجازات مجرمین سیاسی و قواعد حقوقی پس از آن
۸۴.....	مبحث اول: مجازات مجرمین سیاسی
۸۴.....	گفتار اول: سیر تحول مجازات‌های مجرمین سیاسی
۸۵.....	الف: پیشینه مجازات مجرمین سیاسی
۸۷.....	ب: کیفیت و کمیت مجازات مجرمان سیاسی

۹۰	گفتار دوم: نوع مجازات مجرمین سیاسی
۹۰	الف: مجازات مجرمین سیاسی تا قبل از تصویب قانون جرم سیاسی
۹۱	۱- مجازات مجرمین سیاسی از طریق حد محاربه
۹۳	۲- مجازات مجرمین سیاسی از طریق مجازات‌های تعزیری
۹۴	ب: مجازات مجرمین سیاسی پس از تصویب قانون جرم سیاسی
۹۵	گفتار سوم: عفو و استرداد
۹۵	الف: اعمال عفو
۹۹	ب: عدم اجرای قواعد استرداد
۱۰۰	مبحث دوم: دوا و ان پس از حکمیت
۱۰۰	گفتار اول: عدم اعمال مقررات تکرار جرم
۱۰۲	گفتار دوم: اعاده حیثیت
۱۰۵	نتیجه‌گیری
۱۰۷	فهرست منابع

مقدمه

موضوع جرائم سیاسی و سیاست جنایی حاکم بر آن در هر نظام حقوقی، بسیار بااهمیت و پیچیده‌ای است چرا که تعریف این جرم و تعیین راهکارهای پیشگیری از آن و نهایتاً، واکنش دستگاه عدالت کیفری به این جرایم پس از وقوع آن، نشانگر توانایی قانون‌گذار در عرصه سیاست جنایی است.

باید توجه داشت که جرایم سیاسی با جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی متفاوت هستند، چرا که انگیزه ارتکاب جرم در این جرایم با یکدیگر متفاوت است؛ هدف از ارتکاب جرایم سیاسی، حسب مورد، حمله به «اکسیت» وجود، اقدام علیه یکی از اعضای حاکمیت، از آن جهت که عضو حکومت است، تجاوز به «رن» اساس کشور یا اقدام علیه حقوق اساسی مردم بانگیزه لطمه به حاکمیت کشور و در یک اصطلاح کلی، به وجود آوردن اختلال در مدیریت سیاسی کشور است. این در حالی است که جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی، مصالح عالیه مملکت، استقلال، حیات اقتصادی، آرامش و آسایش عمومی - معه اهداف قرار می‌دهند، اگرچه ممکن است ارتکاب جرایم سیاسی این نتایج را نیز به همراه داشته باشد.

آنچه که جرایم سیاسی را از سایر جرایم جدا می‌سازد که همین امر هم سیاست جنایی متفاوتی را در قبال آن ایجاب می‌نماید، این است که ارتکاب جرایم سیاسی برای رسیدن به اهداف مادی و آرزوهای شخصی نمی‌باشد، آنچه در جرایم سیاسی موردنظر می‌باشد، آرمان برتر که همانا رسیدن به بهترین منافع و اهداف اجتماعی والا برای همه مردم جامعه است. این آرمان و اهداف بزرگ به گمان مرتکب جرم ممکن است نجات عقیده یا وطن یا استقرار عدالت و مانند آن باشد؛ به عبارت دیگر، گاهی آن چنان انگیزه ارتکاب جرم، بدون در نظر گرفتن منافع و مطامع شخصی است که مرتکب جرم سیاسی حاضر می‌شود جان خود را فدای هدف مطلوب خویش کند.

در تعریف جرم سیاسی گاه هدف عینی و گاه هدف شخصی مورد توجه قرار می‌گیرد و البته به دلیل ایرادات وارد بر هر کدام از این دو نظریه توجه به دیدگاه مختلط هم حائز اهمیت خواهد بود؛ بنابراین، ضرورت دارد تا سیاست‌گذاران عرصه قانون‌گذاری مبادرت به تعریف جرایم سیاسی نموده و نظام حقوقی خاص حاکم بر آن را تعیین نمایند، چرا که در غیر این صورت، مرز بین جرایم سیاسی و جرایم امنیتی مشخص نگردیده و این خود منجر به تضییع حقوق مجرمین سیاسی خواهد شد.

جرایم سیاسی از دیرباز تحت عناوین مختلف مثل جرایم علیه شاه، خیانت به مملکت، فرار از مقابل دشمن ... جرم انگاری شده بودند. در آن دوران، پادشاه و اطرافیان او، خود مملکت محسوب شده و ... بولاً اندام علیه آن‌ها خیانت به وطن محسوب و تحت عنوان مجرم سیاسی در دادگاه‌های اختصاصی مورد محاکمه قرار می‌گرفت. بررسی تاریخی نظام حقوقی ایران نشان می‌دهد که در طول تاریخ به تدریج در زمان حکومت قاجاریه، مجازات‌های بسیار سنگینی بر مجرمین سیاسی تحمیل و این مجرمین از داشتن حقوق خاص مربوط به مجرمین سیاسی محروم بوده‌اند.

باید توجه داشت در بسیاری از نظام‌های حقوقی دنیا سوز آریف، واحدی از جرم سیاسی ارائه نشده است. این در حالی است که اصل ۱۶۸ قانون اساسی نحوه رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی را مورد بحث قرار داده است اما برای به ثمر رسیدن این اصلاحات بدون اقدامی جدی صورت نگرفته بود. آنچه در رسیدگی به این مسئله اهمیت بسیاری دارد تعریف جرم سیاسی است. بالأخره پس از گذشت بیش از سه دهه از تصویب قانون اساسی، مجلس ضرورت تعریف جرم سیاسی را درک کرد و پس از سال‌ها، جرم سیاسی در قوانین ایران مورد توجه قرار گرفت.

بنابراین، در این پژوهش تلاش می‌شود تا با ارائه تعریفی از جرایم سیاسی، پیشنهاداتی در زمینه مجازات مجرمین سیاسی و اجرای این مجازات‌ها، آیین دادرسی افتراقی ویژه مجرمین سیاسی و همچنین، راهکارهایی در راستای پیشگیری از جرایم سیاسی در نظام حقوقی ایران، جهت پر کردن خلأهای موجود در این زمینه مطرح گردد.

قابل ذکر است که این پژوهش به چهار فصل کلی تقسیم می‌گردد:

در فصل اول، تلاش می‌شود تا با شناخت تعریفی از جرایم سیاسی، مبانی جرم‌انگاری این جرایم مورد شناسایی قرار گیرد. سپس وضعیت جرایم سیاسی در نظام‌های مختلف سیاست جنایی مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت تا در پرتو آن بتوان وضعیت جرم سیاسی را در نظام سیاست جنایی ایران شناسایی نمود.

از آنجمله یکی از ابعاد مهم سیاست جنایی در هر کشور، پیشگیری از جرم است، در فصل دوم، به دنبال شناسایی راهکارهای پیشگیری از جرایم سیاسی بودیم؛ بنابراین برای تبیین تأثیر پیشگیری بر جرایم سیاسی ابتدا دل‌های پیشگیری از جرم را تبیین کردیم و سپس به این پرداختیم که چگونه و به چه نحوی، آن از جرایم سیاسی پیشگیری نمود.

در فصل سوم، تلاش شده تا ضوابط و اصول کلی در آیین دادرسی جرایم سیاسی مانند رعایت اصل برائت، حق داشتن وکیل، حق سکوت و ... بررسی و بیان شود تا در امر قانون‌گذاری ان‌شاءالله مورد توجه قرار گیرد.

و نهایتاً در فصل چهارم، تفاوت مجازات مجرمین عادی و مجرمین سیاسی به دقت مورد بحث قرار گرفته و بررسی شده است که مجازات مجرمین سیاسی مجرمین عادی هم در نوع مجازات و هم در شیوه اجرا با هم تفاوت بسیاری دارد و سعی بر آن گذراندن دوره محکومیت، مجرمین سیاسی از امتیازاتی برخوردار می‌شوند. امروزه وضعیت وجود در اکثر کشورهای متمدن جهان به گونه‌ای است که جرائم سیاسی با شرایط و خصوصیهایی که در تحقق آن لحاظ می‌گردد، از مجازات‌های دیگر به مراتب خفیف‌تر و از نوع برخوردی بسیار مهربانانه‌تر و ملاطفت‌آمیز و آمیخته با احترام بیشتر، در مقایسه با مجرمین عادی است؛ بنابراین بررسی کیفیت و کمیت مجازات مجرمین سیاسی و قواعد حقوقی پس از آن حائز اهمیت خواهد بود.